

Günümüz Kur'an Öğretimini Bütüncül Yaklaşımla Yeniden Yapılandırılmasına Bir Bakış

A Glance at the Restructuring of Contemporary Qur'an Teaching through a
Holistic Approach

Doç. Dr. Veysel Akkaya

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi
İstanbul/Türkiye
veysel.akkaya@izu.edu.tr

İstanbul Sabahattin Zaim University
Faculty of Islamic Sciences
İstanbul/Türkiye
ORCID: 0000-0002-4760-9951

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü Article Types	Arařtırma Research Article
Geliř Tarihi Received	30 Ocak January 2023
Kabul Tarihi Accepted	08 Mart March 2023
Yayın Tarihi Published	30 Haziran June 2023
Yayın Sezonu Pub Date Season	Haziran June
Cilt Volume	39
Sayı Issue	39
Sayfa Pages	81-102

Atıf | Cite as

Veysel Akkaya, "Günümüz Kur'an Öğretimini Bütüncül Yaklaşımla Yeniden
Yapılandırılmasına Bir Bakış". *Usul İslam Araştırmaları Dergisi* 39/39 (Haziran 2023), 81-
102.

DOI: 10.56361/usul.1244439

İntihal | Plagiarism

Bu makale, iThenticate yazılımınca
taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir
This article has been scanned by
iThenticate. No plagiarism detected.

Yayıncı | Published by

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
İstanbul Sabahattin Zaim University

Telif Hakkı | Copyright

Yazarlar dergide yayınlanan
çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve
çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında
yayımlanır.

Author(s) publishing with the journal
retain(s) the copyright to their work
licensed under the CC BY-NC 4.0.

Etik Beyan | Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm
çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical
principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the
sources used have been properly cited (Veysel Akkaya).

Öz

Günümüzde Kur'an öğretiminin genellikle lafız ve hıfz çerçevesinde kalması sebebiyle öğrencilerin Kur'an'la ilişkileri yüzeysel denebilecek düzeyde kalmaktadır. Dolayısıyla Kur'an onların hayatına yansımamakta, şahsiyetlerini şekillendirmemektedir. Bu sorunun çözümü için Kur'an öğretimi Asr-ı Saâdet'teki gibi ilim ve amele yönelik olarak yeniden değerlendirilebilir. Konu ile ilgili incelemelerimiz neticesinde tespit ettiğimiz bütüncül bir yaklaşımla söyleyecek olursak, Kur'an öğretimi tefsir, tefekkür, tatbik ve tebliğ başta olmak üzere diğer önemli boyutlarıyla zenginleştirilebilir. Buna göre Kur'an öğretiminin tefsir aşamasında Kur'an ilmini alan öğrenci, tefekkür aşamasında Kur'an'ı içselleştirir. Ardından öğrenciye bildikleri ile amel etmesi için ilgili âyetler belli bir süre ile hayatlarına tatbik ödevleri verilebilir. Âyetlerle nitelikli bir buluşma gerçekleştiren öğrencilerden artık seviyelerine göre çevrelerine tebliğ için yönlendirilebilir. Kur'an Kursları ve İmam Hatip Liseleri'nde öğrenilecek veya ezberlenecek bütün sûrelerin bahsettiğimiz aşamalarla yapılandırılması Kur'an öğretiminin kalitesini artıracaktır. Hatta İlahiyat Fakülteleri için de aynı şekilde nitelikli Kur'an öğretimi yapılması gerekir. Kur'an öğretiminin tespit ettiğimiz bütüncül bir yaklaşımla düzenlenmesi, öğrencilerin Kur'an'la nitelikli buluşmasına, Kur'an'ın hakikatlerini keşfetmelerine, âyetlerin en azından bir kısmının hayatlarına anlam katmasına ve şahsiyetlerinin Kur'an merkezli şekillenmesine büyük faydası olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Tefekkür, Tatbik, Tebliğ.

A Glance at the Restructuring of Contemporary Qur'an Teaching through a Holistic Approach

Abstract

Today, since the teaching of the Qur'an is generally within the framework of wording and memorization, the relations of students with the Qur'an remain at a level that can be called superficial. The Qur'an does not reflect on their lives and does not shape their personalities. The solution to this problem is to reevaluate teaching of the Qur'an as action-oriented as was in the first period of Islam. The teaching of the Qur'an needs to be reframed today, with a holistic approach by constructing its tafsir, contemplation, practice and *tabligh* aspects. In order for the students to act on what they know, the relevant chapters and verses should be given practical assignments to their lives for a certain period of time. In teaching the Qur'an, other *surahs* should be structured in the same way whether they are taught in Qur'an courses or *Imam-Hatip* High Schools. The additional *surahs* to be taught in Theology faculties should also be taught in this methodology. Such a holistic approach to the Qur'an teaching will provide students with a qualified meeting with the Qur'an, exploring its grace and shaping their personalities through Qur'an.

Keywords: The Qur'an, *Tafsir*, Contemplation, Practice, *Tabligh*.

نظرة على إعادة هيكلة تعليم القرآن المعاصر بمنهج شمولي

الملخص

اليوم ، بما أن تعليم القرآن يكون عمومًا في القراءة والحفظ، تبقى علاقات الطلاب بالقرآن الكريم سطحية. القرآن لا ينعكس على حياتهم ولا يشكل شخصياتهم. حل هذه المشكلة هو أن تعليم القرآن عملي المنحى كما كان في عصر السعادة. يجب إعادة صياغة تعليم القرآن اليوم بأسلوب شمولي مع بُعد التفسير والتفكير والتطبيق والتبليغ. أثناء تطبيق هذه المراحل ، يجب على الطالب الذي يأخذ معرفة القرآن في مرحلة التفسير بعدم الاكتفاء بالترجمة و بأن يستوعب القرآن في قسم التأمل. يجب إعطاء الطلاب واجبات منزلية لتطبيق السور والآيات ذات الصلة على حياتهم من أجل تطبيق ما تعلموه. بعد ذلك ، يجب إرشاد الطلاب لنقل الجمال الذي يختبرونه. في تدريس القرآن ، سواء كانت في دورات القرآن أو المدارس الثانوية الأئمة والخطباء ، يجب تعلم السور وحفظها بنفس الطريقة قدر الإمكان. بالإضافة إلى ذلك ، عندما تستمر الأجزاء التي سيتم تعلمها بنفس الطريقة في كلية الشريعة، سنرى المزيد من الأشخاص المؤهلين الذين يشكل شخصياتهم بالقرآن.

الكلمات المفتاحية: القرآن ، التفسير ، التفكير ، التطبيق ، التبليغ.

Giriş

Kur'an-ı Kerim öğretiminde Asr-ı Saâdet'teki uygulamalara baktığımızda sûrelerin yaklaşık onar âyetlik gruplara taksim edilerek, her grupta yer alan âyetlerin nasıl okunması gerektiği, hıfzı, âyetlerde nelerin anlatıldığı, hangi bilgilere yer verildiği, âyetlerde geçen ilmî meseleler ve hükümlerin neler olduğunun öğrenildiğini görürüz. Sahabiler bununla da kalmayıp âyetleri tefekkür etmişler, nasıl amel edileceği üzerinde durmuşlar ve âyetleri hayatlarına tatbik etmeye gayret ettikleri gibi tebliğ vazifelerini de Kur'an ile yapmışlardır.¹

Halbuki ülkemizde Kur'an öğretimi yapan resmi ve özel kuruluşların müfredatında iki husus öne çıkmaktadır. İlki Kur'an'ı tecvid kurallarına uygun yüzüne okumayı sağlamaktır. İkincisi ise ezberleme aşamasıdır.² Kur'an öğretiminin sadece bu çerçevede kalması halinde, onun mesajının anlaşılması ve yaşanması mümkün değildir. Son zamanlarda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hafızlıkta anlamaya yönelik çalışmalara başlamış olması da³ problemin farkında olduğunun ve çözüm arayışlarına girildiğinin bir göstergesidir. Kur'an öğretimi alan öğrencilere lafzın ve hıfzın ötesine geçilemediği için, Kur'an'ın istediği kişiliğe sahip nesillerin yetiştirilemediği bilinen bir gerçektir. Bu sorunun çözümü için yapılması gereken Asr-ı Saâdet'teki Kur'an öğretimini esas alıp günümüze uyarlamaktır. Bilindiği üzere Asr-ı Saâdet'te Kur'an öğretimi âyetlerin sadece okunup ezberlenmesiyle sınırlı değildi. Aynı zamanda tefsir, tefekkür, amel ve tebliğ boyutları başta olmak üzere birçok alanı içeriyordu. Kur'an öğretiminin her boyutu kendi açısından büyük önem arz ettiğine göre yapılması gereken şey, ders programlarında yer alan sûre ve âyetlerin öğretiminin yeniden ele alınmasıdır. Bahsi geçen ana unsurların öncelik sırasına göre ve kademeli olarak hepsini öğretmek, meseleye bütüncül bir bakışla yaklaşarak, öğretim planını bu minval üzere oluşturmak daha doğru olacaktır.

Kur'an öğretiminin bütünlüğü açısından öncelikle Kur'an'ın okunması ile ilgili temel kavramlara bakmak gerekir. Meselâ tilâvet kavramı sadece lafzını tecvid kurallarına göre okumak anlamına gelmez bunun yanında emir ve yasaklarına riâyetle, Kur'an ile amel etmeyi de içerir. Tilâvetin bir terim olarak "manasını anlamak ve gereğince davranmak üzere onu tecvid ve tertîl üzere

¹ M. Said Şimşek, "Asr-ı Saadet ve Hulefa-i Raşidin Döneminde Kur'an Eğitim ve Öğretimi", *1. Kur'an Sempozyumu: Tebliğler, Müzakereler: 1-3 Nisan 1994*, (Ankara: Bilgi Vakfı, 1994), 396-398.

² Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Kur'an Kursları Öğretim Programları" (Erişim 18 Aralık 2022).

³ Diyanet Haber (DH), "Hafızlık eğitiminde çığır açacak proje devreye giriyor" (Erişim 18 Aralık 2022).

dikkatlice okumak⁴ şeklinde tarif edilmesi de bu gerçeği yansıtmaktadır. Yine Kur'an'ı hakkıyla tilâvet denilince de⁵ “Kur'an-ı Kerim'i hem okumak hem de emir ve yasaklarını, teşvik ve uyarılarını hayata geçirmek sûretiyle Allah'ın kitabına uymak⁶” şeklinde açıklanmaktadır. Müfessirler “hakkıyla tilâveti” açıklarken âyetin ardına düşerek yani manalarını düşünerek okumak ve ona uymak şeklinde izah etmektedirler.⁷ O halde Kur'an'ı okuyuşta asıl maksat manasını kavrayarak, içinde geçen Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirmektir.

Yine Kur'an'ı tilâvet ederken âyette emredilen “tertil”⁸ üzere okumak da anlayarak ve üzerinde derin derin düşünerek okumayı sağlamak içindir.⁹ Âyetler üzerinde tefekkür kişiyi âyetlerin mesajını içselleştirmeye ve ardından hayatına yansıtmaya götürecektir. Kur'an'da tefekkür ile ilgili tedebbür, tezekkür, taakkul ve tefehhüm gibi birçok kavramın yer alması, Kur'an'ı onun şanına yakışır şekilde okumanın ehemmiyetini ve derin boyutlarını daha net ortaya koymaktadır.¹⁰ Peygamber Efendimiz Kur'an'ı anlamadan ve içselleştirmeden yapılan okuma hususunda bizleri uyararak: “*Kur'an okurken kalbiniz ona ülfet ediyorsa okumaya devam edin. Usanır aklınız başka yere giderse okumayı bırakınız.*”¹¹ buyurmuştur. Büyük müfessir sahâbi İbn Abbas da tertil üzere Bakara Sûresi'ni okumanın kendisine bütün Kur'an-ı Kerim'i okumaktan daha sevimli geldiğini belirterek, âyetleri anlayarak, üzerinde tefekkür edip inceliklerine vakıf olmaya çalışarak okumaya dikkat çekmiştir.¹²

Tilâvet ve tertildeki bu mana zenginliği aslında hıfzda da vardır. Kur'an'ı hıfz etmek Türkçe'de anlaşıldığı şekli ile sadece lafzını ezberlemek olmayıp, ayrıca manasını hıfz etmek, âyetleri tefekkür etmek ve âyetlerle amel etmek

⁴ Abdurrahman Çetin, “Tilâvet” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/155.

⁵ el-Bakara 2/121.

⁶ Çetin, “Tilâvet”, 41/155.

⁷ Bk. Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*, çev. M. Beşir Eryarsoy, (İstanbul: Buruc Yayınları, 2000), 2/303-304; İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, çev. Kurul (İstanbul: Erkam Yayınları, 2005), 1/584; Hayrettin Karaman vd., *Kur'an-ı Kerim Yolu*, (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 1/119-121.

⁸ el-Müzzemmil 73/4.

⁹ Bk. Ebû'l-Fida İmâdüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-azim*, thk. Muhammed Hüseyin Şemsüddin (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1410/1990), 8/261; Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdir, 1994), 8/202.

¹⁰ Selman b. Ömer es-Senîdî, *Tedebbürü'l-Kur'an* (Riyad: Mektebetü Melik Fahd, 2002), 11.

¹¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, el-Câmi'u's-şâhîh, nşr. Muhammed Zühayr b. Nasr (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), “Fezâ'ilü'l-Kur'ân”, 37.

¹² Celâleddin es-Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1983), 1/54.

bütünlüğü içinde açıklanmıştır. Bu yaklaşıma göre Kur'an öğretiminde lafızla başlayan hıfz terakkisi bahsedilen diğer aşamalarla tamamlanması gerekmektedir.¹³ Bu açıdan hıfza bakıldığında Kur'an hafızı olmak demek, onun lafızlarını zihinde muhafaza etmek ile başlayan, ardından ilmini, tefekkürünü ve amelini de muhafaza ile devam eden bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kur'an'ın lafzının öğretimi ve dar manadaki hıfzı ile ilgili çalışmaların çokluğu nedeniyle Kur'an öğretiminin bu kısımlarına makalemizde yer vermekten imtina ederek, daha sonraki aşamalarda yapılmasını gereken hususları bütüncül Kur'an öğretimi açısından incelemeyi uygun buluyoruz.

1. Tefsir

Tefsir kelimesi sözlükte "açıklamak, ortaya çıkarmak, kelime veya sözdeki kapalılığı gidermek" demektir. Kavram olarak tefsir sarf, nahiv ve belâgat gibi dil bilimlerinden; esbâb-ı nüzûl, nâsîh-mensuh, muhkem-müşâbih gibi Kur'an ilimlerinden; hadis ve tarih gibi rivâyet ilimlerinden; mantık ve fıkıh usulü gibi yöntem bilimlerinden yararlanılarak Kur'an'ın manalarının açıklanmasını ve ondan hüküm çıkarılmasını öğreten ilimdir.¹⁴ Bu anlamda Kur'an öğretiminde lafız ve hıfzın yanında yer alması gereken birinci husus âyetlerin manasını ve inceliklerini anlamak için tefsir öğretiminin müfredata yerleştirilmesidir. Çünkü tefsir olmadan sadece meal ile manayı yakalamak çoğu zaman mümkün değildir. Müfredattaki sûre ve âyetlerin tefsiri ile ilgili dikkat edilmesi gereken mesele ise muhatapların yaş seviyelerine ve idrakine göre tefsirinin yeniden yapılmasıdır. Ancak bu sayede talebeler ilahi mesajı doğru ve anlaşılır bir şekilde algılayabilirler.

Konuya Asr-ı Saâdet'ten bakacak olursak, Peygamber Efendimiz'in sahabeyle Kur'an'ı tefsir ettiğini, onları Kur'an'ı anlama hususunda eğittiğini, âyetleri nasıl anlayacaklarını öğrettiğini görürüz. Elbetteki sahabeler Kur'an'ın inişine şahitlik ettiklerinden Kur'an'ın tefsirini daha iyi anlıyorlardı. Onlar sonraki nesillerin bu imkânı olmadığından Kur'an'ı öğretirken bu tefsir

¹³ el-Kurtubî, *el-Câmiu'l-Ahkâmi'l-Kur'an*, thk. Ahmed Berdûni, İbrahim Etfiş (Kahire: Dâru'l-Kütübü'l-Mısriyye, 1964), 1/26.

¹⁴ Abdulhamit Birşık, "Tefsir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/281

birikimlerini kendilerinden sonraki nesle aktarmışlardı.¹⁵ Sahabiler kendilerinden sonraki neslin ihtiyacına göre tefsir yaptıkları gibi, günümüzde de ihtiyaçlar ve seviyeler dikkate alınarak ehli tarafından âyetlerin tefsirinin yapılması önem arz etmektedir.

Kur'an öğretiminde tefsirin önemi ile ilgili Ashab-ı Suffa'da yapılan çalışmalar da güzel bir örnek teşkil etmektedir. Onların Mescid-i Nebevî'de birlikte Kur'an-ı Kerim okuduklarını ve onu aralarında müzakere edip ilmini de öğrendiklerini biliyoruz.¹⁶ Kur'an ilmi onların hayatında öyle bir üst konumda yer alıyordu ki, Peygamber Efendimiz şehit olanlar kabre yerleştirilirken: "*Kur'an'ı en çok bilen öne alın!*"¹⁷ tembihinde bulunuyordu. Abdullah b. Mes'ûd gibi büyük müfessir sahabiler, Kur'an öğretiminde tefsirin yeri ile ilgili şu önemli tespitte bulunmuşlardı: "*Biz Kur'an'ta, ilim ve amel birlikte öğrendik.*"¹⁸ Bu tespit bize Kur'an öğretiminin olmazsa olmaz şartının ilimi elde ederek onu hayata tatbik olması gerektiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Kur'an öğretiminde manaya yönelik kısmın ihmal edilmemesi gerektiği hususunda Hz. Ömer'in tavrı da bize ışık tutmaktadır. Basra valisi olan meşhur sahabi Ebû Mûsâ el-Eş'arî, Hz. Ömer'e bir mektupla, Basra'da o yıl Kur'an'ı ezberleme işiyle uğraşanların çokluğundan bahsetmişti. Bunun üzerine Hz. Ömer Beytülmâl'den onlara yardım göndermişti. Vali ertesine sene Kur'an-ı Kerim hıfzıyla uğraşanların kat kat arttığını haber verip aynı istekte bulununca Hz. Ömer, Basra'da Kur'an-ı Kerim öğreniminin daha çok hıfza yönelik olmaya başlaması üzerine endişelenmiş ve Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye şu uyarıda bulunmuştu: "*Onları kendi halleriyle baş başa bırak. Korkarım ki insanlar, kendilerini Kur'an'ı ezberleme işine kaptırır ve onu anlama işini ihmal ederler.*"¹⁹

O halde bu tür rivâyetlerden anlaşılan o ki, Kur'an-ı Kerim öğretiminde, öğrenciye ezberletilen sûre veya âyetlerin seviyelerine göre tefsirinin de öğretilmesinin elzem olduğunu söylememiz mümkündür. Günümüzde genellikle yapılmaya çalışılan meal öğretimi ise yüzeysel bir fayda sağlamaktan öteye

¹⁵ Abdurrahman Altuntaş, "Hz. Peygamber ve Sahâbe Döneminde Tefsir", *Uluslararası İslamî İlimlerin Teşekkülü ve İslamî İlimler Arası İlişkiler Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (Bişkek: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, 2014), 20-26.

¹⁶ Vecdi Akyüz vd., *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2006), 1/209; Şimşek, "Asr-ı Saadet ve Hulefa-i Raşidin Döneminde Kur'an Eğitim ve Öğretimi", 39.

¹⁷ Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesâî, *Sünenü'l-Kübrâ*, thk. Hasan Abdülmünim Şelbi, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001), 2/456 (No: 2148).

¹⁸ Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmî'l-Kur'an*, 1/39.

¹⁹ Akyüz vd., *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam*, 1/210.

geçememektedir. Bunun için hafızlık yapmayan öğrencilere mana öğretimini gerçekleştirmek için çok süre ezberletmek yerine yeterince ve nitelikli ezberletmek temel ilkemiz olmalıdır. Hafızlık yapanlara ise en azından günlük ibadet hayatında çokça kullanacakları Yâsîn, Mülk, Fetih, Hucurât, Rahmân, Vâkıa ve Secde sûreleri, aşr-ı şerifler ve son cüzün tefsiri birlikte öğretilmesi daha verimli olur.

Dikkat çekmek istediğimiz bir diğer husus ise Ortaokul kitaplarında yer alan kısa sûrelerin metin ve mealinden oluşan öğretiminin yeterli olmadığıdır.²⁰ Öğrencilere sûreleri ve mealini ezberletmekle birlikte sûrelerin nüzul sebepleri, hadislerde geçen faziletleri ve ilgili hikâyelerle zenginleştirilerek öğrendiklerini içselleştirmelerine yardımcı olunabilir. Bunların ardından sûredeki ilahi mesajların daha anlaşılır olması amacıyla sûrenin açıklamalarından çıkarılacak sonuçlar maddeler halinde sıralanabilir. Bu açıdan Milli Eğitim'in ortaokul ders kitaplarında süre öğretiminin kapsamlı bir şekilde yeniden planlamasının daha faydalı olacağı bir gerçektir. Ders kitaplarında üniteler oluşturulurken ya müstakil bir ünite olması ya da bir ünitenin bölümü olarak sûrenin tefsirinin, tefekkürünün yerleştirilmesi ve sûreden öğrendiklerimiz bölümünün olması elzemdir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın da aynı şekilde Kur'an kurslarında süre öğretiminde sûrelerin ezberine ek olarak tefsiri, tefekkürü ve tatbiki gibi bütün yönleriyle tam öğretilecek şekilde programlaması, öğrencilerin Kur'an şahsiyetini kazanmaları açısından büyük önem arz etmektedir. Hafızlık kurslarında ve hafızlık proje okullarında ise Kur'an'ın tamamını bu şekilde öğretmek mümkün olmayacağından ihtiyaca binaen belirlenen sûreler ve aşr-ı şeriflerin bu minval üzere tam öğretimi planlanabilir. Buna göre öğrencilere süre öğrenimi ile ilgili notlar verilirken de sadece ezberi üzerinden değil, tecvid, tertîl, güzel bir ses tonu ile okuyabilme -hatta tecvide uygun nameli okuyabilme-²¹ sûrenin tefsiri, tefekkürü, tatbiki ve tebliğini de içine alacak şekilde kriterler oluşturulması daha iyi olur.

²⁰ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitapları" (Erişim 18 Aralık 2022)

²¹ Peygamber Efendimiz: "Kur'an'ı tegannî ile okumayan kimse bizden değildir." buyurmuştur. (Buhârî, "Tevhid" 44.) Ancak bu ses ilavesi Kur'an'ın okunuşu ile ilgili kaideleri aşmamalıdır. Konu ile ilgili bk. Ömer Aslan, "Kur'an Tilavetinde Musikînin (Ses Sanatının) Mesnedi", *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası* (2006) 5/75-89; Tuğba Savran - Ahmet Hakkı Turabi, "Kur'an Tilavetinde Tegannî", *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 2 (2021), 7/331.

İmam Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteler'inde de talebelere belli sûrelerin ezberletilmekle yetinildiği görülmektedir. Kur'an öğretimi müfredatında, okutulan/ezberletilen kısımlara paralel olarak tefsiri yapılmamaktadır. Tefsirinin genelde tefsir dersinde öğrenildiği gibi hatalı bir algı da yaygındır. Hâlbuki okullarda tefsir dersi, Kur'an öğretimi ile paralellik arz etmemektedir. Tefsir derslerinde öğrenciye daha çok tefsir usulü ve tefsir tarihi öğretilir. Meşhur tefsirlerden bazı sûre ve âyetlerin tefsiri ile ilgili metinler okutularak konular tamamlanır.²² Bu sebeple Kur'an-ı Kerim öğretimi alan talebeler, ezberledikleri sûrelerle tefsir bütünlüğü içerisinde buluşamazlar. Bunun sebebi ise tefsir dersleri ile Kur'an dersleri arasında koordinasyonun yeterli olmamasıdır. Yapılması gereken ise iyi bir planlamayla talebelerin seviyelerine uygun olarak ezberledikleri her bir sûrenin tefsirinin oluşturulmasıdır. Bunun için Kur'an müfredatının yeniden gözden geçirilmesi, gerekirse ders saatlerinin artırılması, bu mümkün değilse mevcut ders saati içerisine yetecek şekilde lafız, ezber, tefsir bütünlüğünün sağlanmasına ihtiyaç vardır.

Böyle bir uygulamada Ortaöğretim'de talebelerin ezberledikleri kısımların tefsirleri hocalar tarafından yapılması gerekirken, İlahiyatlar'da ise talebeler hangi âyet/sûreyi ezberleyeceklerse o kısımların talebeler tarafından çeşitli tefsirlerden ödev olarak hazırlanması ve bunun hocanın kontrolünde yapılması güzel olacaktır. Böyle bir çalışma öğrencilerin ezberledikleri sûre ve âyetleri kendi çabalarıyla iyice anlamayı tabir yerinde ise manayı hazmetmeyi sağlayacağı gibi onları irşat ve tebliğ de hazırlamış olacaktır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim dersinde şöyle bir uygulama yapılabilir: Öğrencilere farklı zamanlarda karşılaştıkları duruma uygun olacak şekilde yani sünnet, düğün, hac ve umre, mübarek geceler, vefat ve şehitlik gibi konularda bazı aşr-ı şerifler seçilir. Bir dönem boyunca her hafta bir aşr-ı şerifi ezberleme ödev olarak verilir. Öğrenciden o haftanın aşr-ı şerifini ezberleme sürecinde, rivâyet, dirâyet ve tasavvufî tefsirlerden çalışarak ilgili notlar alması istenir. Ödevlerini hazırlarken de öncelikle aşr-ı şerifi el yazısıyla meşk ederek başlamaları, ardından mealini yazmaları, tefsirlerden istifadelerini de dipnotta göstererek bir metin oluşturmaları istenir. Bütün bu çalışmaların sonunda bu aşr-ı şerif bize neleri öğretiyor sorusunun cevabını maddeler halinde yazmaları tembihlenir. -Burada

²² Bir örnek için bk. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) "Açık Öğretim İmam Hatip Lisesi Yüzyüze Eğitim Ders Kitapları" (Erişim 18 Aralık 2022); Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (PÜİF) "Ders İçerikleri" (Erişim 18 Aralık 2022.)

hatırlatmak gerekir ki vakit var ise her hafta yapılan tefsir çalışmalarının sınıfta müzakere edilmesi de güzel olur.- Bu minval üzere yapılan çalışmalar belli bir kıvama gelince talebeler sahaya gönderilir. Mesela bir İmam Hatip Lisesi ile anlaşarak talebelerin Kur'an derslerine misafir öğretmen olarak girmeleri sağlanabilir. Talebeler derste önce aşr-ı şerifleri öğrencilere okurlar. Ardından da tefsirini onlara anlatırlar. Böylece tebliğ vazifesinde de uygulamalı bir adım atmış olurlar. Bu çalışma öğrencilere bir tebliğ şuuru kazandıracığı gibi, tebliğ faaliyetleri yapmada güven duygusu da oluşturur. Öğrencilerden bir kısmı alışık olmadıkları bu çalışmada önceleri güçlük çekse de sonraları iyi bir tecrübe kazanırlar. Bu uygulama öğrencilere farklı zaman ve mekân seçenekleriyle de yaptırılabilir. Örneğin; Uygun mekân ve zamanlarda seminer, konferans, vaaz, sohbet ve sosyal medya için özel çekim şeklinde etkinliklerle de gerçekleştirilebilir.

2. Tefekkür

Fikir kökünden türeyen tefekkür kavram olarak bir şeyi ister zihni ister kalbi kullanarak olsun etraflıca derin bir şekilde düşündürmektir.²³ Kur'an birçok âyette insanları kâinatı, olayları ve Kur'an'ı tefekküre davet etmektedir.²⁴ O halde Kur'an öğretiminde tefsir çalışmalarıyla birlikte tefekkür çalışmalarının da mutlaka yer alması gerekir. Çünkü âyetler üzerinde yapılacak tefekkür uygulaması, muhataplarına kendi şahsiyet ve karakterlerini Kur'an'la oluşturmada büyük fırsatlar sunacaktır. Âyetler üzerinde düşünebilmek kişiyi dar anlayıştan kurtarıp geniş ilahi ufuklar açar. Burada önemli olan husus bu tefekkürün bir öğretim olarak yapılıp yapılamayacağıdır. Geçmişte genellikle tefekkürün sadece münferiden olanına yoğunlaşıldığından İslam dünyasında toplu düşünme üzerine faaliyetler neredeyse yok denecek kadar azdır. Hâlbuki tefekkür ile ilgili âyet ve hadisler dikkatle incelendiğinde tefekkürün topluca yapılmasına da işaretler bulmak zor olmayacaktır. Gruplar halinde Kur'an tefekküründen bahsedildiğinde sınıfta talebelerin tefekkür yapmasının zor olacağı gibi bir kanaatin yaygın olduğu görülmektedir. Bunun sebebi dini öğretimde ihmal edilen ve uygulanmayan bir yöntem olmasından kaynaklanmaktadır. Dünyada birçok ülke düşüncenin büyük gücünü keşfettiğinden düşünce ile ilgili çalışmalara büyük ödenekler ayırarak bu alandaki faaliyetlere hız vermektedir.

²³ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 5/65.

²⁴ en-Nahl 16/44; el-Mü'minûn 23/68; Sâd 38/29; Âl-i İmrân 3/7; Muhammed 47/24.

Ülkemizde de son zamanlarda devletin teşviki ile özellikle genç nesillere düşünme üzerine çalışmalar yapmaları için ödenekler ayrılmaya başlanmıştır. Biz de dini sahada özellikle tefekkür ile ilgili yaklaşık yedi yüz elli civarı âyetle öneminin büyüklüğüne vurgu yapılan Kur'an tefekkürünü eğitim-öğretime kazandırmamız gerektiğini savunmaktayız. Bunun için her yaş grubu talebelere sınıf içerisinde tefekkür çalışmalarının bazı örnek yöntemlerle yaptırılması mümkündür.

Öncelikle tefekkürün önemi ile ilgili bazı hususlara dikkat çekmek yerinde olacaktır. Bilindiği üzere Kur'an-ı Kerim'de Allah Teâlâ'nın, insanları bütün Kur'an'ı tefekkür etmeye davet etmesi,²⁵ bu tefekkürü münferit veya topluca yapmamız için en büyük sebeptir. O halde tefekkür uygulamasında hedef ilkokuldan üniversiteye kadar devam eden süreçte Kur'an'ın tamamının tefekkür edilmesi olmalıdır. Ancak imkânlar ölçüsünde kısmi olarak gerçekleştirmek de en azından hepsini elde edemediğimiz büyük faydalardan nasipsiz kalmamak için önemlidir. Yukarıda bahsi geçen âyetlere göre Kur'an'ın kendisi, bir tefekkür kitabı olarak karşımıza çıkar. Kur'an öğretiminde tefekkür olmadığı zaman manevî dönüşümün gerçekleşmesi ve Kur'an şahsiyetinin inşa edilmesi zordur. Bir âyette akıl sahiplerinin tefekkür edeceğinin belirtilmesi,²⁶ gönülde bulunan sezgisel aklın ancak Kur'an tefekkürü ile olgunlaşacağını ortaya koymaktadır.

Peygamber Efendimiz'in âyetler üzerinde tefekkürü övmüş olması,²⁷ tefekkür uygulamasında önce âyetlerin manalarını anlamamız, ardından zihni ve kalbi bu manalara odaklayarak düşünce çalışmaları yapmamız hususunda bir yol gösterir. Nitekim Asr-ı Saâdet'te sahabilerin Kur'an üzerinde düşünmeye ayrı bir özen gösterdiklerini biliyoruz.²⁸ Hatta Suffe'de Kur'an öğretimi tasvir edilirken, bazılarının Kur'an'ı mekanik bir vazifeymiş gibi çok hızlı tilâvet etmeleri sebebiyle, Rasûlüllah (s.a.v.) tarafından az ama güzel bir biçimde tilâvetle âyetlerde geçen her şeyi düşünüp tefekkür ederek okumaları hususunda ikaz

²⁵ Bk. en-Nahl 16/44; el-Mü'minün 23/68; Sâd 38/29.

²⁶ Âl-i İmrân, 3/7.

²⁷ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali Beyhakî, *Şuabu'l-İmân*, thk. Abdulâlî Abdulhamîd Hâmid, (Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 2003), 3/509, (No. 2020); Ebû Muhammed Abdullah İsbekânî, *el-Azame*, thk. Rızâüllah b. Muhammed İdrîs (Riyad: Dâru'l-Âsime, 1988), 1/225, (No. 12)

²⁸ Akyüz vd., *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam*, 1/209; Mehmet Ünal, "Kuran'ı İçselleştirme Biçimi Olarak Sahâbe Tilaveti", *Kur'an ve Sahâbe*, ed. Hasan Keskin-Abdullah Demir, (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2016), 106-107.

edildikleri belirtilmektedir.²⁹ Bütün bu rivâyetlerden Kur'an-ı Kerim öğretiminde tefekkürün ihmal edilemeyecek derece önemli olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü âyetleri tefekkür etmeden onları içselleştirmek ve pratiğe aktarmak kolay olmayacaktır.

Âyetler üzerinde tefekkür etmek, münferiden yapılacak bir uygulama olduğu gibi, toplu olarak sınıf ortamında da yapılabilir. Bu konuda nasıl tefekkür edileceği ile ilgili bazı yöntemlerin tanıtıldığı, içinde örnek uygulamaların bulunduğu bir kitap çalışması yayınlanmıştır.³⁰ Bu kitap iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde tahsis, mefhum-i muhâlif ve duâ olmak üzere üç tefekkür yöntemi uygulamalı örneklerle tanıtılmakta, okuyucuya örnek olarak seçilen âyetleri tefekkür edip yazma imkânı sunulmaktadır.³¹ İkinci bölümde ise başta Fâtîha sûresi olmak üzere Fil sûresinden Nâs sûresine kadar olan sûreler önce kişiliği inşa edecek bir tarzda tefsirlerden faydalanarak açıklanmakta, ardından üç yöntemle yazılı tefekkür uygulaması, her yöntemde yönlendirici sorularla okuyucuya bırakılmaktadır. İlgili kısımların cevapları kitabın sonunda yer almaktadır.

Bu tefekkür çalışmasının nasıl yapılacağına dair dikkat çekici örnekler vererek meseleyi açıklığa kavuşturmakta yarar vardır. Meselâ Tâhâ sûresi 13. âyeti birlikte inceleyelim. Allah Teâlâ mukaddes Tuvâ vadisinde Hz. Mûsâ'ya şöyle seslenmişti: “*Ben seni seçtim. Şimdi sana vahyolunacakları dinle!*”³² Tefsirlerde Hz. Mûsâ'nın o sırada yakınında bulunan bir kayaya yaslandığından ve sakalı göğsüne degecek şekilde başını öne eğerek bütün dikkatiyle vahyi dinlediğinden bahsedilir. Kurtubî bu şekilde vahyi dinlemek, ona gönülden gelerek tam kulak vermek üzerinde durarak gerektiği şekilde edebi gözeterek vahyi dinlemeyi Allah'ın övdüğünü söyler.³³ Bu âyetin kısaca tefsirinden de faydalanarak tefekkürde ilk yöntem olarak tahsis uygulaması yapılabilir. Öncelikle tahsis yapmaktan kastın, âyette bahsedilenlerden kendimize pay

²⁹ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, çev. Salih Tuğ (Ankara: İmaj, 2003), 2/769. Bu hususta asr-ı saâdetde bir örnek için bk. İbrahim Tetik, “Hz. Peygamber'in Kur'an Eğitim ve Öğretimi: Kurumsallaşma Seyri, Hedef Kitle, Temel İlkeler”, *USVES: Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu Tam Metin Kitabı: 10-11 Nisan 2021*, (2021), 719.

³⁰ Bk. Veysel Akkaya, *Kur'an'la Diriliş Üç Yöntemle Kur'an Tefekkürü*, (İstanbul: Erkam Yayınları, 2018).

³¹ Ayrıca bu konuda geniş bilgi ve örnekler için bk. Veysel Akkaya, “Tahsis, Mefhum-i Muhâlif ve Duâ Yöntemleri ile Kur'an Tefekkürüne Tasavvufî Yaklaşım ve Bazı Uygulamalar (Gazzâlî Örneği)”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (2013), 41-72.

³² Tâhâ 20/13.

³³ Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, 11/176.

çıkarmak, ondan hissemize düşeni bulmak olduğunu hatırlamak gerekir. Yine dikkat etmemiz gereken diğer husus Allah Teâlâ'nın burada direkt ya da dolaylı olarak bana ne söylediğini bulmaya çalışmaktır. Âyetlerde bahsedilen isim, yer ve zaman ile ilgili ifadelerde kendimiz ile ilgili bağlantıyı kurmaya çalışmaktır. Bu hususta elbette ki istisnalar kaideyi bozamaz. Mevlânâ'nın söylemiyle Allah Kur'an'da Mûsa'dan bahsediyorsa aslında içimizdeki Mûsâ'yı bulmak, Firavun'dan bahsediyorsa içimizdeki nefsin Firavunlu'ğunu bulmak gerekir. Mûsâ bilincini kuşanmak, Firavunluk'tan kurtulmaya çalışmak, onun gibi davranışlarımız varsa terbiye etmek lazımdır. Bahsettiğimiz âyete bu açıdan baktığımız zaman Hz. Mûsâ ile kendi aramızda bir irtibat kurduğumuzda öncelikle şu soruyu kendimize sormamız yapacağımız tahsisin anlaşılmasına yardımcı olur. Âyette Allah Hz. Mûsâ'yı seçtiğinden bahsediyor. O halde acaba benim de bu seçilmişlikten bir payım var mı? Bu sorunun cevabı ilk bakışta yok gibi ise de dikkatle tefekkür ettiğimizde peygamberlerin seçilmiş olmaları, onlara ümmet olanların da seçilmişlikleri olduğunu hatırlayabiliriz. Bu bakış açısıyla başta bütün insanlar içerisinden iman ehli olmakla seçildiğimizi hatırlarız. Yine peygamberlerin ümmetleri içerisinden Hz. Muhammed'e ümmet olmakla ayrı bir seçilmişliğimiz daha vardır. Üzerinde düşündükçe bunlara başka seçilmişlikler de ekleyebiliriz. O halde insanlar içerisinden seçilmiş olmamız sebebiyle biz de Peygamber Efendimiz vasıtasıyla Kur'an vahyine muhatap olabildiğimizi söyleyebiliriz. Dolayısı ile âyeti bir de kendimiz açısından incelersek, bir bakıma Hz. Mûsâ'yı içselleştirebilirsek bu âyetten payımıza düşen şu hisseyi almamız mümkündür: "Allah beni insanlar içerisinden iman ehli ve Muhammed ümmeti olarak seçmiştir. O halde ben tıpkı Hz. Mûsâ gibi Kur'an vahyine cân u gönülden kulak vermeli, onu yaşamak niyetiyle ve adabına uygun olarak iyi dinlemeliyim..."

Bu âyete bir de ikinci yöntem olan mefhum-i muhâlifî yani âyetten anlaşılmanın, durumun, yerin, zamanın zıddı durumda olan kimseler açısından baktığımızda şöyle bir sonuçla karşılaşırız: "Bazı kimseler iman etmekle seçilmiş olmadıkları için Kur'an vahyine asla kulak vermezler." Demek ki vahye kulak vermemek seçilmemiş olmakla alakalıdır. Âyete daha özel olarak iman edenler içerisinde bazı kimselerin Kur'an vahyine neden kulak vermedikleri açısından baktığımızda şöyle düşünmek de mümkündür: "Bazı mü'minler Allah tarafından seçilmişliklerinden gâfil oldukları için Kur'an'a gereği gibi kulak vermezler, onun buyruklarını dinleyip hayatlarına tatbik etmezler." Demek ki

gafil müminlere seçkinliklerinin farkındalığı oluşturulduğunda onların Kur'an vahyi ile aralarındaki engel kaldırılmış olur. Yine bu âyetten tefekkür sonucu çıkaracağımız bir ders de Kur'an'a kulak verenlerin, onunla amel etmek için onu cân-u gönülden dinleyenlerin seçilmiş insanlar olduğudur. Bu cümleyi şu şekilde de kurabiliriz: "Allah'ın seçtiği mü'minlerin en belirgin vasıflarından biri de kendilerine vahiy olarak gelen Kur'an'a kulak vermeleri, onun buyruklarını yaşamak için adabına uygun bir şekilde onu dinleyip anlamaya çalışmaları, üzerinde tefekkür etmeleridir."

Üçüncü yöntem ise duâdır. Bu âyet özelinde duâ edilecek olursa şöyle denebilir: "Ey Rabbim! Beni iman ehli ve ümmet-i Muhammed olarak seçtiğin için Sana hamdolsun. Beni bu seçkinliğimin şuurunda olanlardan eyle. Senin gönderdiğin vahye gönülden kulak veren ve edep dairesi içinde dinleyip anlayarak yaşayanlardan eyle. Allah'ım beni gâfillerden olup, Kur'an'dan uzak eyleme." Tabi ki âyet üzerinde üç yöntemle düşünerek ortaya çıkardığımız bu ifadeler bir tefekkür örneğinden ibaret olup, âyetin muhtevasını taşmadan daha da güzel çıkarımlar yapmak mümkündür. Görüldüğü üzere bu yöntemlerle bir âyet üzerinde üç kez düşüncelere dalmış ve dersler almış oluyoruz. Dolayısıyla âyet zihnimize ve gönlümüze iyice yerleşiyor. Öğrencilere Kur'an öğretiminde bu şekilde tefekkür etmek öğretilirse, onlar bu sayede âyetlerle yakın temas halinde olacak, âyetlerin gönlü ve hayatı diriltici gücünden yararlanarak Kur'an şahsiyeti ile donanacaklardır. Öğrenciler âyetlerle daha nitelikli buluşmuş olacaklar, âyetlerin mesajını iyice hazmederek, hayatlarına tatbik etmeye doğru güçlü bir adım atacaktırlar.

O halde ortaokul, Kur'an Kursları, İmam Hatip Liseleri ve İlâhiyatlarda Kur'an derslerinde öğrencilere tefsiri yapılan âyetlerin tefekkürünün de uygulamalı olarak yapılmasının çok faydalı olacağı ortadadır. Öğrenciler bu sayede âyetleri daha iyi kavrayacak, âyetleri içselleştirerek şahsiyetlerinin gelişimine büyük katkı sağlanmış olacaktır. Şunu da belirtelim ki ortaokul ve lise çağında Kur'an öğreniminde öğrencilere yapılacak tefekkür çalışmalarının doğru bir şekilde gerçekleşebilmesi için çalışmanın hoca kontrolünde olması, yapılan tefekkür uygulamalarının mümkünse sınıf ortamında paylaşılması önem arz etmektedir.

Üzerinde tefekkür edilen âyetler bu sayede iyice anlaşıldığında, kişi kendisinin âyetlerle ne kadar buluştuğunun muhasebesini yapmış olacaktır.

Âyetleri tefekkür etmekle elde edilen sonuçlar, Kur'an'ın hayata tatbik edilmesine de vesile olacaktır.

3. Tatbik/Amel

Peygamber Efendimiz Kur'an'ı bizzat hayatına tatbik etmiştir. Hz. Âişe'ye Rasûlüllah'ın ahlâkı sorulunca "O'nun ahlâkı Kur'an'dı"³⁴ diye cevap vermesi bu gerçeği ortaya koymaktadır. Sahabiler de aynı şekilde Rasûlüllah'ı (s.a.v.) takip ederek Kur'an'ı sadece okumakla yetinmemişler onunla amel etmeye çalışmışlardır.³⁵ O halde Kur'an-ı Kerim öğretiminde asıl amaç, onu hayatımıza tatbik etmek, sâlih ameller işlemektir. Âyetlerde sâlih amel, bir kurtuluş vesilesi olarak takdim edilmektedir.³⁶ İman edip sâlih amel işleyenler birçok âyette müjdelenmiştir.³⁷ Peygamber Efendimiz, Kur'an'la amel etmenin önemini şöyle belirtmiştir: "*Kur'an'ı okuyan ve onunla amel edenin, kıyamet günü anne babasına bir taç giydirilir. Bu tâcin ışığı, güneş aranızda olsa, onun dünyadaki bir eve konulduğunda vereceği ışıktan daha güzeldir. O halde (bizzat) Kur'an ile amel edenin durumu nasıl olur, düşünebiliyor musunuz?*"³⁸

Peygamber Efendimiz sahabileri Kur'an'dan ezberi ölçüsünde komutan yaparken bir sahabinin, muhtevasını yaşayamayacağı korkusu ile Bakara Sûresi'ni ezberlemediğini söylemesi, Asr-ı Saadet'te Kur'an öğreniminin amel merkezli olduğunun en güzel örneklerinden biridir. Rasûlüllah (s.a.v.) o sahabilere şu tavsiyede bulunmuştur: "*Kur'an'ı öğrenin, okuyun, okutun ve onunla amel edin! Çünkü Kur'an'ı öğrenen, okuyan ve onunla amel eden kişi, içi misk dolu dağarcık gibidir ki, kokusu her tarafa yayılır. Kur'an'ı öğrenip uyuyan, (Kur'an'a hizmetten geri kalan) kimse de içine misk doldurulup ağzı bağlanmış dağarcık gibidir.*"³⁹

Kur'an'ın öğretiminde amelin yeri ile ilgili Mevlânâ'nın sahabiler hakkında, "*Onlar Kur'an'ı yerlerdi*" tespiti çok dikkat çekicidir. Mevlânâ, kişinin bir ekmeği yerken, her lokmayı ağızda çiğneyerek yemekle doyacağını, ancak bin

³⁴ Müslim, "Müsâfirin", 139.

³⁵ Akyüz vd., *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam*, 1/209; Şimşek, "Asr-ı Saadet ve Hulefa-i Raşidin Döneminde Kur'an Eğitim ve Öğretimi", 39.

³⁶ el-Asr 103/3.

³⁷ er-Ra'd 13/29; el-Câsiye 45/15; et-Talâk 65/11.

³⁸ Ebû Dâvûd, "Vitr", 14.

³⁹ Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî et-Tirmizî, *Sünenü 'l-Tirmizî*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir vd., (Kahire: Matbatü Mustafa el-Bânî el-Halebi, 1975), 5/156, (No. 2876)

ekmeği ağızda çiğneyip yutmadan yemeye çalışanın ise doymayacağını belirtir.⁴⁰ Mevlânâ bu örneğinde Kur'an'ın lafzıyla yetinerek, onu yaşamaya çalışmayanların durumunu gözler önüne sermektedir. Kişi manen aç olduğu halde Kur'an ekmeğini yiyerek, yani onu anlayıp tefekkür ederek amele dönüştürmek yerine, lafzını tekrar ederek yediğini zannetmektedir. O halde bu misalde Kur'an'ı yemek anlamak ise, onu tefekkür etmek de hazmetmektir. Bu şekilde Kur'an öğretimine Asr-ı Saâdet'ten en güzel örneklerden biri Hz. Ömer'in ilim ve amel bütünlüğü içerisinde sadece Bakara Süresi'ni on iki yılda tamamlamasıdır. Hz. Ömer sahabeler arasında âdet olduğu üzere bu nimete şükür için deve kurban ederek dostlarına ikramda bulunmuştur.⁴¹

Kur'an öğretiminde talebelerin öğrendiklerini hayata tatbiki için, tefsiri ve tefekkürü yapılan sûre veya âyetlerin belli bir süre içerisinde talebelere uygulamalı ödev olarak verilmesi onların hayatlarını Kur'an'la buluşturma hususunda motive edecektir. Bu uygulama ödevinin ölçülür ve kontrol edilebilir olması için, öğretmen ilgili âyetlerdeki hususları bir şema içerisinde maddeler halinde özetleyerek, talebeye kendini kontrol imkânı sunması gerekir. Yine öğrencilerden, âyetleri hayatına tatbik ederken karşılaştığı ibretlik olaylar varsa onları yazması da istenebilir.

Uygulamaya bir örnek vermek gerekirse, ilk başlangıçta kolay olacağından Lokman sûresindeki Hz. Lokman'ın (a.s.) oğluna verdiği öğütler kısmını derste tefsir olarak işleyip, bazı yöntemlerle de tefekkür uygulamaları yaptıktan sonra, öğrencilerden bu âyetleri, hayatlarına tatbik etmeleri istenebilir. Bu durumda Allah'a şirk koşmamak, anneye babaya iyi davranmak, iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak, başına gelen belalara sabretmek, namazı dosdoğru kılmak, gurura kapılarak insanlara burun kıvırmamak, ortalıkta çalım satarak yürümemek, alçak gönüllü olmak, kaba sesle konuşmamak, günlük hayatta insanlarla ilişkilerimizde orta bir ses tonu kullanmak gibi hususlar ödev listesinde tablo halinde almalıdır. Bu şekilde bir ödevlendirme ile öğrenciler hangi hususları uygulayacaklarını daha net bir şekilde bilecektir.

Uygulama örneklerine ses, dinleme, konuşma, bakma, yürüme gibi hayatın her alanında yer alan bir konuya hasrederek başlanacak olursa, daha hızlı ve iyi

⁴⁰ Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî, *Fîhi Mâ Fîh*, çev. Ahmet Avni Konuk, haz. Selçuk Eraydın (İstanbul: İz Yayınları, 1993), 78.

⁴¹ Bk. Suyûtî, *ed-Dürri'l-Mensûr*, 1/54.

sonuçlar almak mümkün olduğu gibi, Kur'an'ın pratik bir şekilde hayata tatbiki ile ortaya çıkacak güzellikler talebeleri heyecanlandıracaktır. Örneğin: Hoca Kur'an'da kişinin ses kullanımı ile ilgili âyetleri öğrencilere anlatıp, tefekkür ettirdikten sonra hayata tatbik etme ödevi verebilir. Her insan sesini kullandığına göre ses ile ilgili bir ödevi öğrencinin yapamaması mümkün değildir. Bunun için öncelikle sesin ne olduğu, hayattaki önemi ile ilgili öğrenciyi bilgilendirir. İlgili âyetler doğrultusunda Allah Teâlâ'nın sesimizi nasıl kullanmamızı emir buyurduğunu izah eder. Günlük kullanımda genel olarak ses tonunun orta bir ses olması gerektiğini öğretir. Bu şekilde bir ses kullanımının âyette tavsiye edildiği için salih amel olduğu şuurunu verir. Bunun gibi ses kullanımı ile ilgili âyetleri açıklayarak birlikte tefekkür uygulamaları yapar. Ardından öğrenciyi uygulama ödevi vererek kendisinin günlük hayatta sesini nasıl kullandığını tespit etmesini ister. Öğrenci uygulamada anne-babasına hangi ses tonuyla hitap ediyor, arkadaşları ve öğretmeni ile ilişkilerinde ses tonu nasıl oluyor, bunları tespit eder. Öğrenci İslam kültüründe başta hoca, öğretmen, anne ve baba gibi büyüklere karşı, onların ses tonunun üzerinde hitap etmeyi edebe uygun görmediğini öğrendiğinde, büyükleri ile ilişkilerini bu açıdan yeniden düzenleyecektir. Kaba bir ses tonu kullanıyorsa bundan vazgeçip, doğrusunu yaptığında büyüklerinin ona nasıl olumlu yaklaşım içinde olduğunu görecektir. Hoca öğrenciden yapmış olduğu uygulama ile ilgili karşılaştığı ilginç hatıraları olursa aktarmasını isteyebilir. Sınıfa böyle bir uygulama yaptırmak, hoca-talebe ilişkisini de çok olumlu etkileyeceği muhakkaktır. Hatta okulun veya kursun tamamına sesi Allah'ın istediği şekilde kullanma uygulaması yapıldığında, artık sesini kullanma edebini alan talebelere hocalar çoğu zaman "susun!" demek zorunda kalmayacaklardır. Bir konuda âyetlerle bu kadar güzel bir sonuca ulaşabilmemiz, diğer konularda da ilgili âyetlerle yapılacak tefekkür ve amel merkezli çalışmanın öğrencilerin kişiliklerinin olgunlaşmasında ne kadar büyük gelişmelere vesile olacağı ortadadır.

4. Tebliğ-Dâvet

Allah'tan gelen ilâhî mesajları insanlara bildirmek anlamına gelen tebliğ, başta peygamberler olmak üzere bütün iman edenlerin bilgi, ahlak ve kültür gibi donanımları nispetinde yapması gereken bir vazifedir. Kur'an'da her mü'minin

etrafındakilere hakkı tavsiye etmesi gerektiği vurgulanmıştır.⁴² Hatta İslam toplumunda tebliğ yapacak bir gurubun olması şart koşularak Allah Teâlâ “İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü sakındıran bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”⁴³ buyurmuş, tebliğ ve davetin kurtuluş vesilesi olacağına dikkatimizi çekmiştir. Yine Peygamber Efendimiz’in “Sizin en hayırlınız Kur’an’ı öğrenen ve öğreteninizdir”⁴⁴ buyurması gibi Kur’an öğrenimi ve öğretimi ilgili nebevi teşviklerin çoğu onu sadece ezberlemeyi değil manasını anlamayı, muhtevasına vakıf olup gereğince amel etmeyi amaçlamakla birlikte⁴⁵ aynı zamanda Kur’an ile tebliğ ve davete de teşvik etmektedir. Çünkü tebliğ ve davet sadece söylemden ibaret olmayıp talim ve tatbiki de içine alan geniş kapsamlı bir husustur. Kur’an’ın ilk muhatapları olan sahabeler âyetleri öğreterek ve bizzat kendileri hayatlarına tatbik ederek insanlara tebliğ çalışmaları yaptıkları gibi,⁴⁶ sonraki nesiller de onların yolunu takip etmişlerdir.

O halde günümüzde her mümin, Kur’an ve Hadis’ten öğrendiklerini yaşamaya çalıştığı gibi, tebliğ ve davet için gücü nispetinde gayret göstermelidir. Hiç şüphesiz tebliğde en etkili olan ise insanın yaşadıklarını söylemesidir. Meseleye Kur’an öğretimi açısından bakacak olursak, âyetleri öğrenen ve tefekkür ederek içselleştiren öğrencilerin tebliğ yapmaya alıştırılması büyük önem arz etmektedir. Tefekkür kısmında verdiğimiz ses kullanımı örneğinde olduğu gibi, aslında öğrencinin sesini Allah’ın istediği gibi kullanıp kullanmadığını ölçmek için etrafına sorduğu sorular dolaylı olarak sesle ilgili âyetlerle tebliğ ve davete bir zemin hazırlamaktadır. Çünkü öğrencinin başta ailesi olmak üzere yakın ve uzak çevresindekiler, âyetleri uygulamak ile onda oluşan değişimi fark edecekler ve gündemlerine bu âyetler kendiliğinden girmiş olacaktır. Bu hususta ses kullanımı ödevi ile öğrencilerden güzel dönüşümler almak mümkündür. Öğrenci ailesi ve arkadaşlarına sesini nasıl kullandığını sorduğunda onların dikkatlerini üzerine çekmiş olacaktır. Muhatapları ona bu soruyu niçin sorduğunu söylediklerinde, o da Kur’an’da Allah’ın günlük ilişkilerimizde orta bir ses tonu ile kullanmamızı istediğini belirtecektir. Ayrıca âyette emredilen bu ses kullanımının bir salih amel olduğu gerçeğinin farkına

⁴² Bk. el-Asr 103/3.

⁴³ Âl-i İmrân 3/104.

⁴⁴ Buhârî, “Fezâ’ilü’l-İ-Kur’ân”, 21.

⁴⁵ Nebi Bozkurt, “Hâfiz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/74.

⁴⁶ Bk. Mehmet Akbaş, “Sahabe ve Tebliğ”, *12. Uluslararası Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler*, (İstanbul: Eyüp Belediyesi, 2016), 88-99.

varılmasını sağlamış olacaktır. Ses ile ilgili âyetlerin tefekkürü uygulamasına katılan bir hanım kızına evde günlük ses tonunun nasıl olduğunu sormuş, o da kendisine uygun bir ses tonu ile hitap ettiğini ancak abisine yüksek ve tepkili bir ses kullandığını söylemiştir. Bu durumdan çok etkilenen hanım ses ile ilgili âyetle bunu fark edebildiğini ve oğlunu rahatsız edici hitaplarından üzüntü duyarak ona da iyi bir ses tonu ile hitap etmenin mutluluğunu yaşadığını belirtmiştir. Yine uygulamaya katılan bir hanım, kocasına günlük hayatta ses tonunu nasıl kullandığını sorunca, kendisine gayet nazik ancak anne-babasına yüksek ve kaba bir ses tonu kullandığını söyler. O zamana kadar hiç farkına varamadığı için üzülen hanım, anne-babasına daha güzel hitap etmeye başlar. Anne-babası bu güzel değişimden çok etkilenirler. Sebebinin ses ile ilgili âyetlerdeki tavsiyeleri kızlarının uygulamaya başlaması olduğunu öğrenince çok mutlu olurlar.

Kur'an ile tebliğ çok boyutludur. Elbette ki güzel bir tilâvet tebliğ ve davetin ancak başlangıcı olabilir. Ardından Kur'an ilmine vukûfiyetle amel ederek örnek olmak, şahsiyetini Kur'an'la şekillendirerek Kur'an'ı temsil etmek ve Kur'an'daki hakikatleri usulüne uygun anlatmak şeklinde devam ettiğinde, tebliğ ve davet hedefine ulaşmış demektir. Kur'an'ı tebliğde temsilin önemine binaen, İslâm'ın izzetini koruyan bir hal ve tavır içerisinde olmak, giyim kuşam, söz ve davranışlarında edebe riayet etmek, Kur'an ahlakıyla ahlaklanmak gerekir. Hocalarımızın Kur'an Kursu, İmam Hatip Lisesi veya İlâhiyat talebelerine buldukları ulvi müessesenin ruhuna uygun temsili de kazandırmaya çalışmaları büyük bir vazifedir.

Kur'an-ı Kerim öğretiminde ilk üç aşama olan tefsir, tefekkür ve tatbikin ardından artık öğrencilerin tebliğ ve davete teşvik edilmesi gerektiği ortadadır. Kur'an-ı Kerim öğretiminde bu son aşama, talebelerin seviyelerine uygun kurum veya kuruluşlarda, ya da çeşitli sosyal etkinliklerde gönüllü olarak görevlendirmelerle yapılabilirse güzel olur. Bu anlamda orta öğrenimdeki talebelere anne-babaların da maddi ve manevi desteği alınarak başarılı çalışmalar yaptırılabilir. Lise çağındaki gençler ise öğretmenleri tarafından, kendinden küçük çocuklara gruplar oluşturularak, âyetlerle ilgili öğrendiklerini ve ardından uyguladıklarının sonuçlarını bir hatıra olarak anlatması gibi tebliğ faaliyetlerine teşvik edilebilir. Üniversite seviyesinde ise artık alan çok genişlemiştir. Üniversite öğrencisi ortaokul veya lise gençlerine gruplar oluşturularak, bu vazifeyi yerine getirebileceği gibi, sosyal medya imkânlarını kullanarak veya daha nice tebliğ vasıtaları ile başarılı çalışmalar sergileyebilir.

Sonuç

Netice olarak günümüzde Kur'an-ı Kerim öğretimini yapılacak yeni planlamalarla daha nitelikli hale getirilebilir. Bu öğretimin gerçekleşmesi için tecvid, tertil, tegannî, tefsir, tefekkür, tatbik ve tebliğ kısımlarının hep birlikte olması durumunda bütüncül bir yaklaşım elde edilir. Sadece lafız ve hıfızda kalındığı sürece en çok mustarip olunan “Kur'an'ı öğrenen ve hıfzını yapanların ona layık bir şahsiyet oluşturmamaları” meselesinin çözümü mümkün gözükmemektedir. Bu konunun mealini öğretmeye çalışmak gibi başlangıç seviyesindeki tedbirlerle halledilemeyeceği de bir gerçektir. O halde öğrencilerin yaş gruplarına göre Kur'an'dan seçilecek belirli sûre ve âyetlerin daha nitelikli bir şekilde öğretilmesine ihtiyaç vardır. Bunun için öncelikle öğrencilerin yaş ve kültür seviyeleri dikkate alınarak tefsir çalışmaları ile Kur'an'ı anlamaları sağlanmalıdır. Öğretilen sûre ve âyetlerin makalede belirttiğimiz yöntemlerle grup halinde tefekkürü yaptırılarak, Kur'an'ı içselleştirmelerine yardımcı olunmalıdır. Yine sûre ve âyetlerle amel etmek için belirlenen sürelerde hayatlarına tatbik etme ödevleri ile yaşayarak öğrenmelerine katkıda bulunulabilir. Bütün bu aşamalardan sonra başarılı olan öğrencilere gerçek hayatta ve sosyal medyada tebliğ imkânları oluşturulabilir. Hâsılı Kur'an'ı gereği gibi okumak ve ezberlemek ne kadar önemli ise tefsirini öğrenmek, tefekkür etmek, tatbik etmek ve tebliğ etmek de aynı şekilde büyük önem arz etmektedir. Bu şekilde bütüncül bir yaklaşımla Kur'an Kursları, Ortaokul, İmam Hatip Liseleri ve İlâhiyat Fakülteleri'nde Kur'an öğretimi yapılabilirse, gençlerimizin Kur'an'la nitelikli buluşmalarına ve şahsiyetlerini bu minval üzere oluşturmalarına büyük katkı sağlanmış olacaktır.

Kur'an öğretimi bahsettiğimiz bütün boyutlarıyla gerçekleştirilmesi gereken bir husus iken, günümüzde bu tür bir yaklaşımla Kur'an öğretimi neredeyse yok denecek kadar azdır. Şimdiki durumda ancak okuma ve ezberleme ile kısıtlanmış bir Kur'an öğretiminden bahsedebiliriz. Bir başka deyişle günümüz Kur'an öğretimi Asr-ı saâdet'teki Kur'an öğretimi ile kıyaslandığında kısmi bir seviyede kalmaktadır. O halde günümüzde Kur'an öğretimi yapan kuruluşlar başta Diyanet İşleri Başkanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere meseleyi tekrar değerlendirip mevcut durumu bu minval üzere daha nitelikli programlarla geliştirmek durumundadır.

Kaynakça

- Akbaş, Mehmet. "Sahabe ve Tebliğ". *12. Uluslararası Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğler* 88-99. İstanbul: Eyüp Belediyesi, 2016.
- Akkaya, Veysel. "Tahsîs, Mefhum-i Muhâlif ve Duâ Yöntemleri ile Kur'an Tefekkürüne Tasavvufî Yaklaşım ve Bazı Uygulamalar (Gazzâlî Örneği)", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (2013), 41-72.
- Akkaya, Veysel. *Kur'an'la Diriliş Üç Yöntemle Kur'an Tefekkürü*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2018.
- Akyüz, Vecdi vd. *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2006.
- Altuntaş, Abdurrahman. "Hz. Peygamber ve Sahâbe Döneminde Tefsir". *Uluslararası İslami İlimlerin Teşekkülü ve İslami İlimler Arası İlişkiler Sempozyumu Bildiriler Kitabı* 20-26. Bişkek: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Aslan, Ömer. "Kur'an Tilavetinde Musikinin (Ses Sanatının) Mesnedi". *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası* (2006), 5/75-89.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali. *Şuabu'l-İmân*. thk. Abdulaî Abdulhamîd Hâmid. Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 2003.
- Birişik, Abdulhamit. "Tefsir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/281. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Bozkurt, Nebi. "Hâfiz". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/74. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. el-Câmi'u's-ş-şâhih. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 2. Basım, 1422/2001.
- Bursevî, İsmail Hakkı. *Rûhu'l-Beyân*. çev. Kurul. İstanbul: Erkam Yayınları, 2005.
- Çetin, Abdurrahman. "Tilâvet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/155. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. Ankara: İmaj, 2003.
- Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Kur'an Kursları Öğretim Programları" (Erişim 18 Aralık 2022). <https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr/sayfa/489>
- Diyanet Haber (DH), "Hafızlık eğitiminde çığır açacak proje devreye giriyor" (Erişim 18 Aralık 2022). <https://www.diyanethaber.com.tr/hafizlik-egitiminde-cigir-acacak-proje-devreye-giriyor>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) "Açık Öğretim İmam Hatip Lisesi Yüzyüze Eğitim Ders Kitapları" (Erişim 18 Aralık 2022). http://aoihl.meb.gov.tr/kitap_kilavuz/yuzyuze/tefsir.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitapları" (Erişim 18 Aralık 2022). <https://www.mebkaynak.com/category/dinkitab/>
- Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (PÜİF) "Ders İçerikleri" (Erişim 18 Aralık 2022). <https://www.pau.edu.tr/ilahiyat/tr/sayfa/ders-icerikleri-29>
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer. *Tefsiru'l-Kur'ani'l-azîm*. thk. Muhammed Hüseyin Şemsüddîn. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye 1410/1990.

- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî. *Lisânu 'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sâdır, 1994.
- İsbehânî, Ebû Muhammed Abdullah. *el-Azame*. thk. Rızâullah b. Muhammed İdrîs. Riyad: Dâru'l-Âsime, 1988.
- Karaman, Hayrettin vd., *Kur'an-ı Kerim Yolu*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*. çev. M. Beşir Eryarsoy. İstanbul: Buruc Yayınları, 2000.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr. *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Ahmed el-Birdûnî - İbrahim Atfeş. Kahire: Dâru'l-Kütüb'il-Misriyye, 1964.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb. *Sünenü'l-Kübrâ*. thk. Hasan Abdulmünim Şelbi. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001.
- Rûmî, Mevlânâ Celâleddin. *Fihî Mâ Fih*. çev. Ahmet Avni Konuk. haz. Selçuk Eraydın. İstanbul: İz Yayınları, 1993.
- Savran Tuğba - Ahmet Hakkı Turabi. "Kur'an Tilâvetinde Teganni", *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* (2021), 7/331.
- Senîdî, Selman b. Ömer. *Tedebbürü'l-Kur'an*. Riyad: Mektebetü Melik Fahd, 2002.
- Suyûtî, Celâleddin. *ed-Dürri'l-Mensûr*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1983.
- Şimşek, M. Said. "Asr-ı Saadet ve Hulefa-i Raşidin Döneminde Kur'an Eğitim ve Öğretimi", *1. Kur'an Sempozyumu: Tebliğler, Müzakereler* Nisan 1-3 1994, Ankara: Bilgi Vakfı, 1994, 396-398.
- Tetik, İbrahim. "Hz. Peygamber'in Kur'an Eğitim ve Öğretimi: Kurumsallaşma Seyri, Hedef Kitle, Temel İlkeler", *USVES: Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Sempozyumu Tam Metin Kitabı: 10-11 Nisan 2021*. 2021. 719.
- et-Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî. *Sünenü't-Tirmizi*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir vd. Kahire: Matbatü Mustafa el-Bânî el-Halebi, 1975.
- Ünal, Mehmet. "Kuran'ı İçselleştirme Biçimi Olarak Sahâbe Tilaveti". *Kur'an ve Sahâbe*. ed. Hasan Keskin-Abdullah Demir. 106-107. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2016.